

PROCHASKA A BEINHAUER

GOTTLIEB BIERMANN

EDUARD PAUL PHILIPP FEITZINGER

IDA MÜNZBERG

LUDWIG KAMETZ

MATTHIAS KASPERLIK

HENRI ADELL TROUK

ALOIS KAUFMANN

BOHATÁ HISTORIE TĚŠÍNA BY NEMOHLA VZNIKOUT BEZ PŘÍSPĚNÍ JEHO OBYVATEL. KAŽDÝ, KDO SE TU NARODIL NEBO ŽIL, MĚL SVÉ JMÉNO, KAŽDÝ ZDE PO SOBĚ ZANECHAL NĚJAKÝ SVŮJ OTISK. BEZ MALÝCH A TÉMĚŘ NEZNATELNÝCH OTISKŮ BY NEMOHLY VYNIKNOUT TY VĚTŠÍ. DOBA VŠAK PLYNE A ČAS POSTUPNĚ ODNESE VŠE. NECHTE SE PROVÉST OSMI ZASTAVENÍMI, KTERÁ JSME PŘIPRAVILI, ABYCHOM PŘIPOMNĚLI OSM OSOBNOSTÍ ZDEJŠÍCH RODÁKŮ NEBO VÝZNAMNÝCH OBYVATEL, JEJICHŽ OTISK JE TAK ČI ONAK VE MĚSTĚ PATRNÝ DODNES.

ZAPOMENUTÉ OSUDY

PROCHASKA A BEINHAUER

Zakladatelé tiskařské tradice v Těšíně

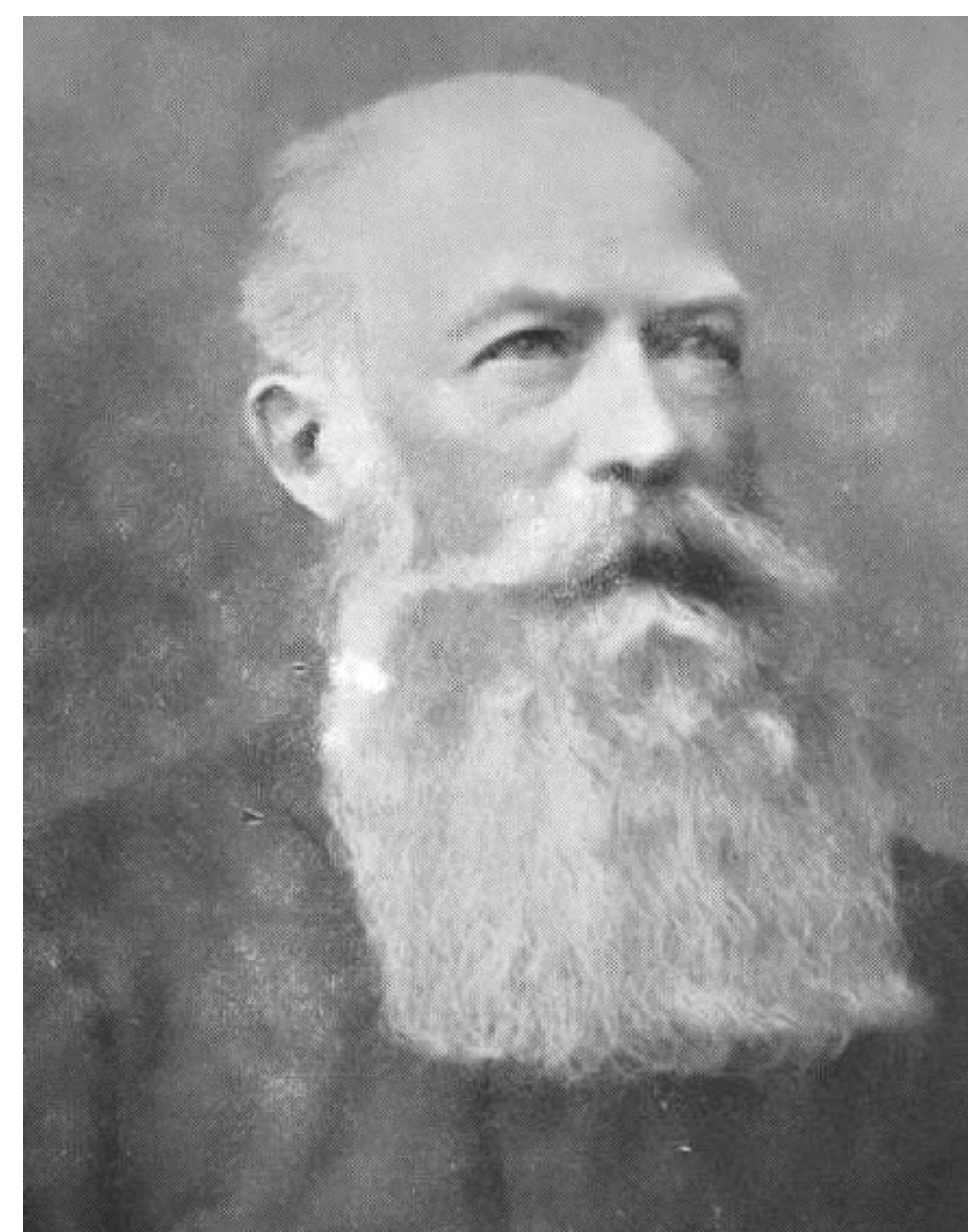
Počátky polygrafického průmyslu v Těšíně jsou spojeny se dvěma jmény, která se nesmazatelně zapsala nejen do historie tiskařství, ale také do historie zdejšího regionu – Beinhauer a Prochaska.

První tiskárnu v Těšíně založil Fabian Beinhauer. Stalo se tak někdy v průběhu roku 1806. Fabian Beinhauer (†1839) pocházel z Olomouce a tovaryšská léta trávil v Opavě v Trasslerově tiskárně. Poté odešel do Jihlavy, kde se stal majitelem malé tiskárny. Odtud přišel do Těšína, aby zde založil, jak se uvádí, filiální tiskárnu. Jednalo se po Trasslerově tiskárně v Opavě o druhou tiskárnu v rakouském Slezsku vůbec. Na založení těšínské tiskařské dílny měl velký vliv těšínský osvícenec Leopold Jan Šeršník, jeden z nejvýraznějších představitelů kulturního života na Těšínsku na přelomu 18. a 19. století. Právě tento plodný literát potřeboval své práce někde tisknout, a jelikož nejbližší tiskárna se před rokem 1806 nacházela až v Opavě, měl to být právě on, kdo inicioval vznik a zachování tiskárny v Těšíně.

Prvním majitelem tiskařské oficíny v Těšíně byl tedy Beinhauer. Za zakladatele knihtiskařské tradice na Těšínsku je však považován až jeho nástupce Tomáš Václav Antonín Prochaska, protože z Beinhauerovy dílny se pravděpodobně nedochovaly nebo doposud nejsou známy žádné tisky. Tomáš Václav Antonín Prochaska (*21. 12. 1771 Praha – †3. 6. 1817 Těšín) nastoupil 15. ledna 1786 jako učedník do Schönfeldovy tiskárny v Praze na Starém Městě, v níž v téže době působil také Václav Matěj Kramerius.

Prochaskova tiskárna na počátku 20. století – ženský provoz, kde se třídil a v obrovských kalandrech klimatizoval papír před tiskem

Podobizna jednoho z rodu Prochasků, patrně Karla (II.) Albina Prochasky

Dne 5. října 1806 koupil od bývalého tiskařského tovaryše Fabiana Beinhauera malou tiskařskou dílnu v Těšíně.

Proč se Prochaska z daleké Prahy stěhuje do Těšína? Všechny skutečnosti vedou k domněnce, že se tak stalo na popud tehdejšího prefekta těšínského gymnázia a zakladatele prvního muzea v Čechách, na Moravě a Rakouském Slezsku Leopolda Johanna Šeršníka. Šeršník v danou dobu v Praze pobýval a zřejmě se s Prochaskou setkal. Důkazem vzájemných užších vazeb může být fakt, že Šeršník byl kmotrem Prochaskova prvorozeného syna narozeného již v Těšíně roku 1806.

Původní tiskařská dílna se nacházela v Těšíně na ul. Stromé (dnešní Cieszyn). Ve svých začátcích a ještě dlouhá léta poté se jednalo o velmi malou tiskárnu – byly zde zaměstnány jen dvě až tři osoby. Pracovní postup byl v prvních desetiletích existence tiskárny zcela jednoduchý a vycházel z původní technologie knihtisku a tiskařského lisu.

K vůbec nejstarším pracím, které spatřily světlo světa v těšínské tiskárně, náleží tzv. kramářské tisky. Jednalo se o drobné sešitky pouťových a jarmarečních písní s náboženským i lidovým námětem. K nejstarším náleží Nowá Piseň k swatýmu Jánů Nepomuckýmu – W Těšíně wytisštěná, 1807, která se nachází ve sbírkách Muzea Těšínska. Prvním významnějším tiskařským počinem se roku 1810 stalo vydání Šeršnickových „Nachrichten von Schriftstellern und Künstlern aus dem Teschner Fürstenthum“, jakési kulturní encyklopedie Těšínského knížectví.

Tomáš Václav Antonín Prochaska vlastnil tiskárnu až do své smrti roku 1817. Po něm vedla firmu až do roku 1826 jeho manželka Anna Marie. Postupem doby se malá tiskařská dílna přičiněním píle a podnikatelského umu členů Prochaskovy rodiny rozvinula svým významem, objemem produkce i vyspělostí technického vybavení v jednu z největších tiskáren v rámci celé monarchie. Jednotliví členové rodiny se ve vedení podniku střídali bezmála 130 let.

GOTTLIEB BIERMANN

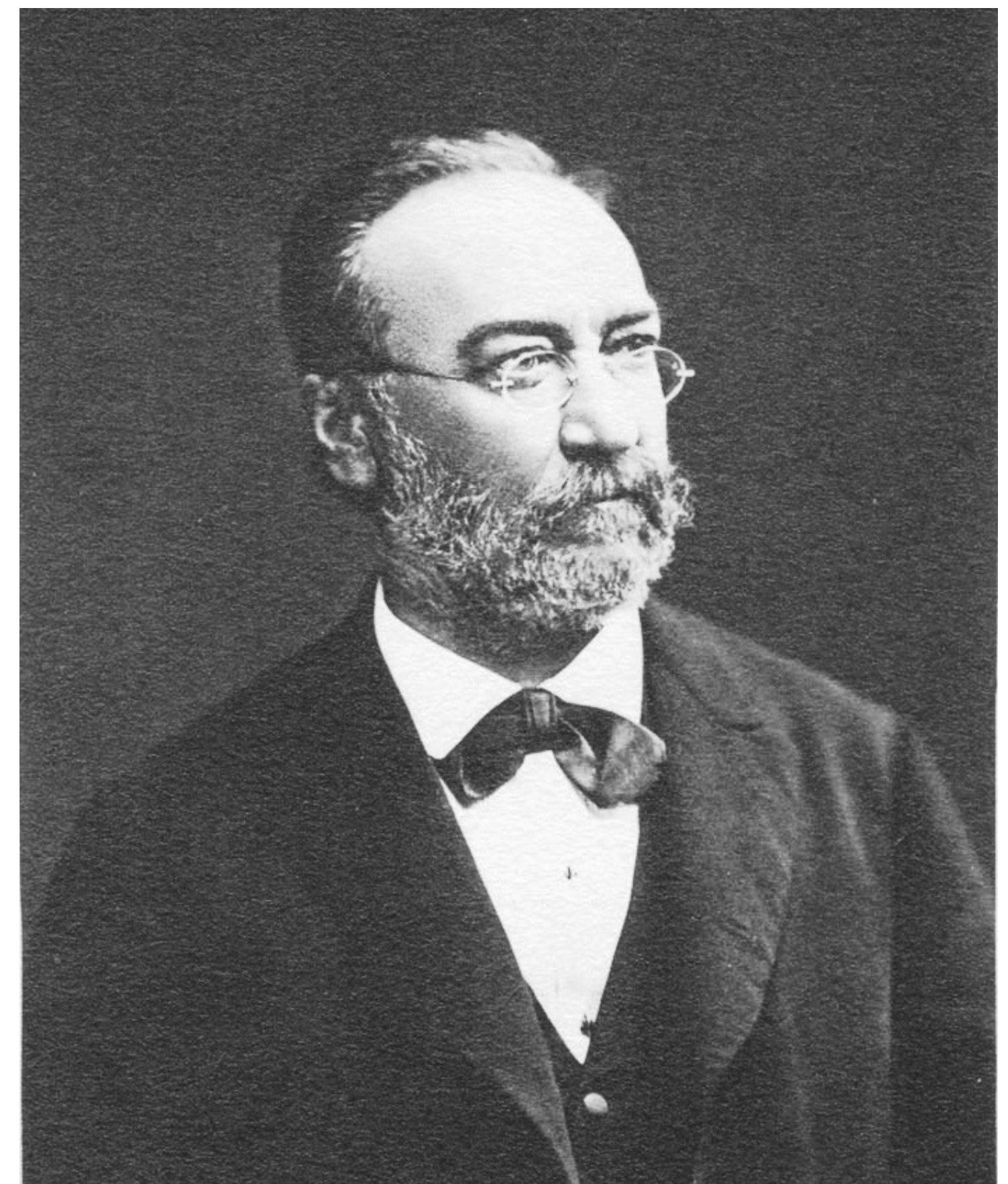
Pedagog a první profesionální historik
Těšínského Slezska

Na konci června 1863 známý těšínský tiskař Karl Prochaska na stránkách jím vydávaných novin Silesia čtenáře s potěšením informoval, že se do jejich rukou již brzy dostane nová kniha o dějinách Těšínského knížectví. Jelikož byla po vlastivědné literatuře, které byl v té době značný nedostatek, velká poptávka, úspěch byl předem zaručen. Ani zkušený tiskař a nakladatel však ještě nemohl tušit, že jeho dílna zrovna vyprodukovala publikaci, jež se stane základním kamenem dalšího poznání minulosti nejjižnějšího cípu Slezska, a badatelé se k ní budou vracet po několik generací.

I v tomto případě ovšem zapůsobilo všudypřítomné řízení osudu a náhody. Autora zmíněné práce, v Prešpurku (dnes Bratislava) narozeného Gottlieba Biermanna, přivedla do Těšína v roce 1856 umístěnka na uvolněné učitelské místo v evangelickém gymnáziu. Tehdy dvaatřicetiletý absolvent univerzit v Jeně a Vídni, kde studoval filozofii, teologii, historii a germanistiku, přišel do zcela neznámého prostředí vybaven jen krátkou pedagogickou praxí z lycea ve svém rodném městě. Na těšínském gymnáziu byl Biermann pověřen výukou dějepisu, geografie, latiny a církevních dějin, a to téměř ve všech ročnících, posléze vedl i kurz maďarštiny.

Přesto, že byl pedagogickou činností časově velmi zaneprázdněn, se s nadšením mladého badatele nořil do obtížně čitelných záznamů několik staletí starých písemností, aby odhalil dosud neprozkoumané zajímavosti a souvislosti z dávné minulosti jeho nového působiště. Již ve své prvotině, věnované králi Přemyslu Otakarovi II., kterou publikoval v gymnaziální ročence, prokázal solidní znalost písemných pramenů i historikova řemesla. Do širšího povědomí čtenářů se dostal díky monografii o historii evangelické víry ve Slezsku s důrazem na oblast Těšínska, jež vyšla jako památný spis ke 150. výročí položení základního kamene Ježíšova kostela v Těšíně (1859). Popularitu si získal i tím, že dílo bylo souběžně vydáno v polském překladu a dostupné tak širšímu okruhu čtenářů.

Mimo to psal o dějinách Bílska či čtenářům předkládal střípky z historie Těšína, v nichž bořil tradované mýty pevně zažitě v lokální historické paměti přenášené literaturou od 16. století a dále „vylepšované“ barokním dějepisectvím i autory publikujícími v první polovině 19. století.

Gottlieb Biermann

Odhalování zakořeněných polopravd ostatně zdobí celé Biermannovo dílo, názorně prezentované ve spisu o benediktinském klášteře v Orlové.

Díky finančnímu příspěvku rakouské vlády mohl těšínský pedagog podniknout badatelský výzkum pramenů uložených například ve Vratislavi, kde se nacházely (během druhé světové války zničené) písemnosti těšínských piastovských knížat. Jako jediný tak měl možnost nahlédnout do dopisů, ve kterých si kníže Václav III. Adam objednával v polovině 16. století lovecké psy z Anglie a Ruska či papoušky z exotických krajín a holuby z Nizozemí.

Kromě několika časopiseckých studií se hlavním výstupem stala výše zmíněná kniha o dějinách knížectví. Kladné ohlasy přispěly k tomu, že pár měsíců po jejím vydání byl Biermann slezským zemským sněmem osloven, aby podobnou formou zpracoval i Opavsko a Krnovsko. Vrcholem jeho kariéry historika byla publikace Dějiny protestanství v Rakouském Slezsku a stručná, populárněji laděná syntéza jejich dějin vydaná v témže roce v prestižní řadě představující Rakousko-Uhersko „slovem i obrazem“. Za své dílo si vysloužil v roce 1875 čestný doktorát vratislavské univerzity.

Po sloučení těšínského katolického a evangelického gymnázia, jež Gottlieb Biermann vedl v letech 1871–1873, byl jmenován ředitelem německého státního gymnázia v Praze na Malé Straně. Zde 10. ledna 1901 zemřel.

Zanechal dílo, kterým se nesmazatelně zapsal do dějin moderního dějepisectví Rakouského/českého Slezska a oprávněně je dnes považován za jeho zakladatele.

EDUARD PAUL PHILIPP FEITZINGER

Vydavatel pohlednic v Těšíně

Vícero členů rodiny Feitzingerů se zabývalo knihvazačstvím. Dědeček Johann Josef Feitzinger byl knihařem a také obchodníkem s vínem. Na konci 18. století přesídlil do Opavy. Z rodiny vzešlo několik dětí, které provozovaly knihvazačství, knihkupectví, vydavatelství a papírnictví v Opavě, Těšíně, Bialé (Polsko) a Vídni. Opavské knihařství, rozšířené později o tiskárnu, zůstalo ve vlastnictví rodiny až do roku 1945.

Jeden ze synů Johanna Josefa, Eduard Cyrill Feitzinger, přesídlil roku 1830 do Těšína, aby zde otevřel knihvazačskou dílnu, k níž později přibýlo papírnictví a půjčovna knih. Všichni čtyři synové Eduarda Cyrilla byli spjatí s vydáváním, tiskem a prodejem knih. Po smrti otce se ve vedení rodinné firmy střídali – například Heinrich Feitzinger rozšířil stávající podnikání o tiskárnu. Firemní sídlo i nadále zůstalo na hlavním těšínském náměstí (rynek, Cieszyn), ale tiskárna byla postavena na levém břehu řeky Olše, v dnešním Českém Těšíně (budova bývalých Vratimovských papíren na ulici Střelniční). V roce 1888 kupuje tento podnik Fritz Kutzer a bratři Feitzingerové se stěhují do Vídně.

Poté v Těšíně zůstal pouze poslední z rodu – Eduard Paul Philipp Feitzinger, který studoval na těšínském gymnáziu a odbornou praxi získal u otce a poté u starších bratrů. Jeho bratři se věnovali zejména tisku a knihvazačství. Eduard převzal knihkupectví, papírnictví a vydavatelství a v březnu roku 1875 založil na Horním náměstí, č. p. 10 vlastní podnik. Byl to mimořádně odvážný podnikatel a má se obecně za to, že patřil v Těšíně k nejúspěšnějším. Velmi rád cestoval a věnoval se vysokohorské turistice. Jako člen těšínské sekce Beskidenvereinu vydal turistického průvodce Beskydami a později také průvodce Těšínem a jeho okolím. Ve svém obchodě prodával i fotoaparáty.

Sám rád fotografoval a dokonce půjčoval vlastní temnou komoru také jiným nadšencům. Své dva největší koníčky – cestování a fotografování – se mu podařilo velmi úspěšně skloubit – od roku 1898 se věnuje vydávání pohlednic.

Tento nápad postupně převálcoval původní obchodní činnost. Za jeho úspěchem stojí bezpochyby výborné načasování. Přelom 19. a 20. stol. bývá označován jako „zlatá éra“ pohlednic v souvislosti s rozšířením a větší přístupností technologie barevného tisku. Jiná skutečnost významně ovlivňující tržby byla, že Těšín byl v té době posádkové město s více než dvěma tisíci vojáky, kteří raději využili k posílání zpráv svým blízkým hezkou pohlednici, než dražší listovní zásilku. Vydané pohlednice lázeňských a turisticky frekventovaných míst v monarchii dával prodejcům na úvěr, splatný vždy na konci lázeňské sezóny. Díky těmto podmínkám se stal v tomto oboru téměř monopolním producentem.

Do roku 1918 vydal více než 2100 druhů pohlednic v několika reedicích a sériích. Nevěnoval se pouze rodnému městu, ale celému Slezsku, Moravě a také Uhrám (dnešnímu Slovensku). Značné množství použitých záběrů sám vyfotografoval. Ke sběratelsky velmi ceněným pohlednicím patří mimo jiné jeho tatranské série. Feitzingerovy pohlednice jsou ozdobou sbírek nejen v současnosti, ale ocenění získaly také v minulosti, např. na Jubilejní výstavě pohlednic v Norimberku dostaly v roce 1907 zlatou medaili. Po rozpadu habsburské monarchie v roce 1918 se firma dostala do finanční krize, protože někteří odběratelé již nestačili odebrané zboží uhradit. Finanční ztráty byly značné, proto odevzdal vedení firmy synovi Hermannovi, kterému i nadále pomáhal až do své smrti 30. září 1932.

Historie vydavatelské rodiny se uzavírá po více než sto letech v roce 1945, kdy Hermann Feitzinger umírá ve sběrném táboře v Opavě, kde byl jako Němec po skončení války internován.

IDA MÜNZBERG

Malířka Těšínska

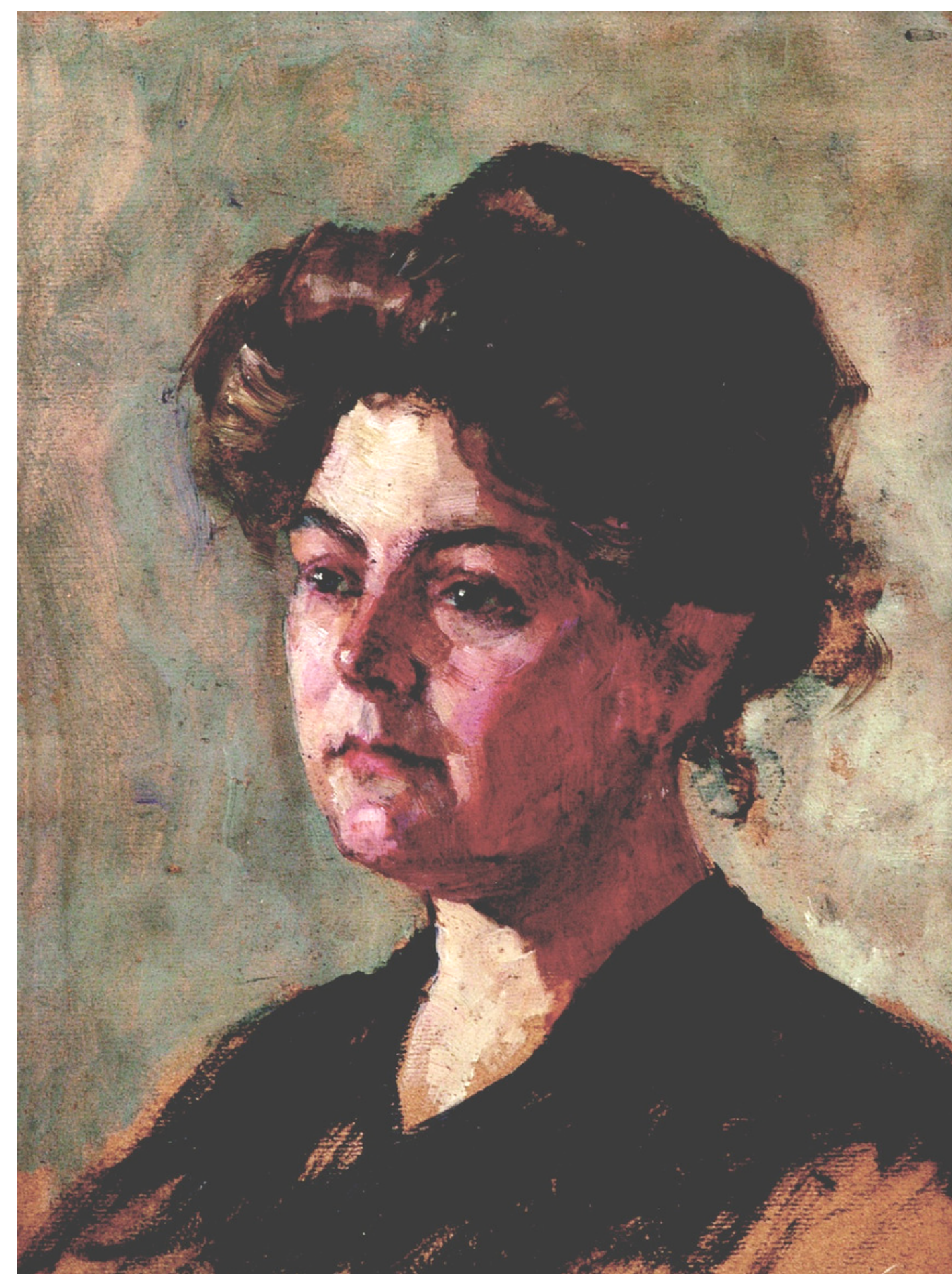
Ida Münzberg poprvé spatřila světlo světa 19. února 1876 ve Stříteži (tehdy Třítež). Dcera arcivévodského lesního Adolfa Münzberga a jeho manželky Cecilie, roz. Grimmové, byla pokřtěna 16. března téhož roku ve střítežském farním kostele jako Ida Leontine. Vyrůstala se svými sourozenci v domě místní lesní správy (dnes č. p. 60), jenž v letech 1846 a 1854 poskytl přístřeší rovněž velikánu českého malířství 19. století Josefu Mánesovi.

Coby mladá žena přichází v roce 1903 za uměleckým studiem do hlavního města rakousko-uherské monarchie. Ve Vídni navštěvovala uměleckou školu pro paní a dívky a uměleckou akademii. Tvořila a zdokonalovala se pod vedením profesorů Hanse Ticheho a Rudolfa Jettmara. Měla možnost si zde osvojit všechny druhy uměleckého řemesla. Po přechodném zájmu o drobnou kovovou plastiku ve skupině studentů vedené světoznámým Gustavem Klimtem ji natrvalo upoutalo malířství a kreslení. Ve „velkém světě“, hlavním městě mocnářství, setrvala do roku 1911.

Usadila se v Těšíně, tehdy ještě krajském městě. Působila šest let jako učitelka kreslení na dívčím gymnáziu. Rozpad rakousko-uherské monarchie a následné dělení Těšínska mezi její nástupnické státy, Československo a Polsko, zamíchal rovněž Idinými životními kartami. Po ukončení činnosti školy, v níž působila, žila malířka v poměrně skromných poměrech v levobřežní části někdejšího Těšína, z níž se následně rodilo samostatné město Český Těšín. Odkázána především na prodej svých obrazů si příjmy vylepšovala soukromou výukou malby a kreslení. Mezi soudobými těšínskými výtvarnými umělci měla již v té době své místo a společně s nimi se účastnila některých výstav v regionu.

Nejvýznamnější z nich byla výstava těšínských umělců v polském Těšíně v květnu 1924. Značného ohlasu se dočkala rovněž samostatná výstava díla Idy Münzberg, jež se uskutečnila v prosinci 1933 na radnici v Českém Těšíně. Prezentovala zde zhruba 80 svých děl. V období druhé světové války bylo možno spatřit její tvorbu v rámci putovních výstav na různých místech Německa.

Mimořádný zájem veřejnosti vzbudily její obrazy na velké Výstavě Těšínska (Wystawa Śląska Cieszyńskiego), konané v Českém Těšíně ve dnech 10. až 31. července 1955. Tuto akci navštívilo přes 200 tisíc osob. Bylo zde představeno na 60 jejích obrazů. Ida Münzberg však tou dobou zemřela a nemohla se tak již radovat z ohlasu na svou celoživotní uměleckou práci. Její ostatky odpočívají na hřbitově v Českém Těšíně.

Autoportrét (kolem r. 1930), kvaš a olej

Svébytné dílo Idy Münzberg již na první pohled představuje vysoký standard uměleckého projevu. V jejích obrazech se zrcadlí snaha o realistické zobrazení viděného světa. Malířka od realismu neupustila po celé půlstoletí své tvorby, na níž měly jen nepatrný vliv nejrůznější umělecké směry a proudy první poloviny 20. století. Odmítla experimentování barvou a deformace tvarů. Zásadním a příznačným rysem její tvorby zůstala především poctivá a řemeslná práce, pečlivě provedená kresba a dobře sladěná barevnost.

Jakkoliv se autorčin tematický okruh jeví limitovaným, nelze tvrdit, že by se Münzberg některým námětům vyhýbala. Skutečnost, že byla nucena se živit prodejem svých brazů, vedla k tomu, že velkou část jejího díla tvoří vedle portrétu zákazníky tolik žádaná květinová zátiší. I ta se však vyznačují dobrou uměleckou úrovní a jsou dodnes právem ceněnou ozdobou mnoha domácností na Těšínsku po obou stranách státní hranice.

Mimořádně citlivou uměleckou kvalitu mají také některé její portréty, které přesvědčují svou pravdivostí. Mnohdy se zdá, že Ida Münzberg do portrétu promítla i nitro portrétovaného, jeho duši. Historickou a dokumentační hodnotu pak mají portréty významných osobností kulturního a společenského dění v regionu, zmíníme alespoň portréty architekta Albína Teodora Prokopa, právníka a starosty Těšína Rudolfa Bukowského, apoštolského administrátora Mons. Františka Onderka, či posledního šlechtického vlastníka velkostatku Ropice Hermanna Küenburga-Spense. Pro nesporné umělecké kvality je výtvarné dílo střítežské rodačky a absolventky vídeňských uměleckých škol sklonku „dlouhého 19. století“ stále více ceněno a vyhledáváno.

LUDWIG KAMETZ

Těšínský architekt a stavebník

Ludwig Kametz (1848–1923) je osobností, která na Těšínsku zanechala dodnes velmi znatelnou stopu. Byl totiž architektem a stavitelem a mnohé z jeho staveb dodnes region kráší.

Ludwig Kametz se narodil v roce 1848 v Těšíně do německé rodiny místního kameníka a řezbáře Ignatze Kametze. Studoval v Opavě a ve Vídni, ovšem do Těšína se vrátil a působil zde celý život. V roce 1888 zde založil stavební firmu, která během několika málo let vyrostla do podoby jednoho z nejvýznamnějších stavebních podniků na Těšínsku. Kametz měl totiž nejen podnikatelského ducha, ale také od počátku štěstí na lukrativní zakázky. Jako příklad uveďme přestavbu městské střelnice, dále rekonstrukci kostelíku v Nýdku, výstavbu evangelického svatostánku tamtéž, či stavbu evangelického kostela v Třinci. Kametzova firma nechyběla ani při výstavbě železničního mostu a secesní radnice v Jablunkově, cementárny v Goleszově či části nemocnice a kasáren na pravobřežním břehu Těšína. Sám Kametz snad navrhnul a realizoval také přestavbu zámku v Hnojníku. Takto by se dalo ve výčtu pokračovat desítkami dalších příkladů soukromých i veřejných staveb.

Ludwig Kametz ovšem nebyl jen podnikavým stavitelem, ale také nadaným architektem. Jeho autorský styl nalezneme v množství honosných vil, které dodnes kráší polskou i českou stranu Těšína. Sám Kametz bydlel zprvu ve vilce na dnešní Dvořákově ulici, později přesídlil do výstavní vily na ulici Moskevské. Ta se dochovala v téměř nezměněné podobě do dnešní doby. Doplněna byla stavbou tzv. Kametzovy lávky, která od vily spojovala levý břeh Olše s pravým, kde měla Kametzova firma kanceláře. Dalšími vilami, které dobře znají obyvatelé Českého Těšína, jsou například vila Josefa Jaworka na ulici Jablunkovské (dnes tzv. Zámeček), či vila Wilhelma Kohlera na Hrabinské (dnes DDM). Na druhém břehu Olše je pak dobrým příkladem dům Linhartovy rodiny v ulici Alej Piastowska.

Kametzova vila v Českém Těšíně, dnes mateřská školka s polským vyučovacím jazykem

Vila Josefa Jaworka na Jablunkovské ulici v Českém Těšíně

Skutečně výstavním kusem byla vila Ernsta Schuderla v těsném sousedství Kametzova domu. Proslavila se později jako vila a hudební škola Mon Repos Henriho Trouka. Její historickou podobu bohužel setřela radikální přestavba v 60. letech; dnes je sídlem Policie ČR. Ani tento výčet autorských vil není vyčerpávající, příkladů Kametzových projektů bychom na obou březích Olše našli více.

Nepřekvapí, že člověk, který patřil mezi nejbohatší a nejvlivnější obyvatele města, platil v Těšíně doslova za celebritu. Dlouhá léta byl členem městské rady, bohatě se podílel na společenském životě a sponzoroval různé kulturní i charitativní aktivity. Přirovnání k celebritě podporuje i ta skutečnost, že místní dobový tisk mu věnoval značnou pozornost, dnes bychom řekli až bulvární. Tak se například detailně dočítáme o případu, kdy údajně Kametz svým koňským vozem srazil občana, zlomil mu nohu a od nehody ujel. Noviny s chutí informovaly o opakovaných nespokojenostech jeho dělníků či podrobně líčily tragické utonutí jeho tříletého synka. Jindy byla firma Kametz nařčena, že při stavbě jakéhosi domu použila hlínu ze zrušeného hřbitova a vydláždila tak příjezdovou cestu kostmi nebožtíků. Ve vzrůstajícím národnostním napětí navíc například české Noviny Těšínské označovaly Němce Ludwiga Kametze za nepřitele všeho slovanského. Stejně hojně se ovšem psalo i o Kametzově podpoře kultury a veřejných institucí.

Ludwig Kametz zemřel v roce 1923 a byl pohřben na komunálním hřbitově na polské straně rozděleného města. Jeho firma prosperovala i nadále a pod vedením Kametze Jr. se podílela ještě na mnoha velkých projektech. Obyvatelé Těšínska si skrze jeho dodnes existující stavby mohou připomenout, že navzdory politickými národnostním změnám duch slavného Ludvíka Kametze v jeho díle dodnes žije.

MATTHIAS KASPERLIK RYTÍŘ Z TESCHENFELDU

Ředitel Těšínské komory, politik
a zapomenutý historik

V pátek 1. prosince 1865 bylo v ulicích centra Těšína rušno. Zaplnili je lidé, kteří se přišli rozloučit s Matthiasem Kasperlikem rytířem z Teschenfeldu, oblíbeným ředitelem těšínského komorního panství, slezským zemským poslancem a komunálním politikem, jenž nečekaně zemřel ve věku nedožitých 65 let 29. listopadu. V pohřebním průvodu z farního kostela sv. Máří Magdalény na nedaleký hřbitov u kostela sv. Trojice, kde spočívaly ostatky těšínských purkmistrů, šlechticů a nejvlivnějších obyvatel města, kráčely za doprovodu dvou orchestrů stovky zaměstnanců komorních podniků na čele s krojovanými horníky, hajnými, správci a úředníky arciknížecích statků, dále duchovenstvo, hosté a obyvatelé z Těšína i okolí.

Matthias Kasperlik se narodil 24. února 1801 v Dolních Bludovicích pravděpodobně jako jediné dítě Johanna Kasperlika a jeho ženy Mariany, rozené Teplíkové. Díky otci, učiteli dolnobludovické katolické farní školy, získal průpravu k dalšímu studiu a v konfesně smíšeném prostředí svého rodiště s výraznou převahou luteránů i pozdější zájem o náboženství. Od dětství se seznamoval s historií rodného kraje a měl možnost využívat školní i farní bibliotéky. Navštěvoval gymnázium v Těšíně a vyhlášenou piaristickou školu v Příboře. Poté studoval na olomouckém lyceu filozofii, kde jeho hlubší zájem o dějiny podnítily přednášky historika Josefa Leonarda Knolla, zaníceného odpůrce Františka Palackého.

Z Olomouce se však vrátil zpět do příborské piaristické koleje, v níž strávil tři roky jako klerik vypomáhající při výuce studentů. Jeho pedagogické schopnosti využíval ve Vídni, kam se Kasperlik z Příbora přestěhoval, aby zde mohl navštěvovat právnickou fakultu, i hrabě Hoyose von Sprinzestein, císařův vrchní dvorní lovčí, který mu svěřil do péče své děti. Matthias Kasperlik si vzdělání doplnil ještě o zemědělský kurz. Od 1. ledna 1839 Kasperlik nastoupil do služeb arciknížete Karla. O dva roky později se stal vrchním správcem arcivévodských statků v haličské Bestwině, kde setrval do roku 1844. Poté, co se v roce 1849 vzdal ředitel Těšínské komory Josef Kalchegger von Kalchberg svého postu, aby se mohl naplno věnovat vysoké politice, byl Kasperlik, v té době již zkušený arciknížecí úředník, jmenován zastupujícím ředitelem.

Dohlížel na ohromný výrobní a majetkový komplex s ročním výnosem přes 900 tisíc zlatých, skládající se mj. z 80 hospodářských dvorů, 34 pohostinství, sedmi hutních provozů, tří cihelen, pivovaru a desítek uhelných a rudných dolů. Nový ředitel záhy přistoupil k prosazení ekonomičtějšího způsobu hospodaření a zefektivnění výroby.

Kasperlik inicioval odvodnění pozemků vybudováním důmyslného drenážního systému, zaváděl pěstování odolnějších plodin a chov nových plemen dobytka. Ve velkých průmyslových podnicích se snažil uplatňovat moderní technologické postupy, přispěl zvláště k rozvoji hutnictví. Stál za vznikem první akciové společnosti na Těšínsku a v Rakouském Slezsku vůbec, jejímž cílem bylo vybudovat a provozovat v centru knížectví továrnu na zpracování lnu. Úspěchy, s jakými Kasperlik řídil komorní panství, dokázal ocenit při vizitě svých majetků i arcikníže Albrecht, který jej 20. června 1856 jmenoval ředitelem Těšínské komory.

Jako všeobecně známá osobnost se Kasperlik angažoval v komunální i zemské politice. Od roku 1850 zasedal v těšínském městském zastupitelstvu, tento post obhájil i v letech 1861 a 1864. V roce 1861 byl zvolen za městskou kurii Bohumín, Frýdek a Fryštát poslancem slezského zemského sněmu. Byl jmenován čestným občanem města Frýdek a 6. srpna 1864 byl za přínos v oblasti hospodářského rozvoje povýšen do dědičného prostého šlechtického stavu s predikátem von Teschenfeld.

Kasperlikovou celoživotní vášní bylo studium starších dějin rodné země, zvláště pak sledování osudů jednotlivých členů těšínské větve piastovského knížecího rodu. Vydání rukopisu, v němž se věnoval historii Těšínska v 15. a 16. století, se však nedožil. Jeho dílo bylo vydáno posmrtně, pouze časopisecky na pokračování.

HENRI ADELL TROUK

Malíř a houslista

Henri Adell Trouk (asi 1855–1934), nadaný malíř a hudebník, je jednou z významných osobností kultury a umění, které část svého života spojily s Těšínem. Sám z Těšínska nepocházel a na sklonku života region opustil, přesto patří k lidem, kteří si naši pozornost zaslouží.

Narodil se ve Vídni, patrně v rodině vojenského lékaře. Dostalo se mu kvalitního uměleckého vzdělání jak u mistrů hudebních, tak malířských. Studia ho po Vídni a Berlíně zavedla do Paříže. Ve městě strávil 16 let a natolik se sžil s francouzskou kulturou a jazykem, že byl později v Těšíně nazýván přízviskem Pařížan. Také si změnil své německé jméno Heinrich na Henri a začal užívat druhé jméno Adell. Z Paříže přesídlil zpět do Vídně, kde na čas vedl malířskou školu a hudební kurzy, zároveň ale vždy na dlouhé měsíce vyrážel do různých zemí. Působil tak v Německu, Skandinávii, Holandsku, Velké Británii a dvakrát dokonce v Americe.

V roce 1910 se Henri Trouk, nejspíše díky své druhé manželce Olze von Bock, příslušnici slezského šlechtického rodu, objevuje v Těšíně. Manželé zakoupili vilu na nábřeží Olše, jejímž autorem byl slavný těšínský stavitel Kametz. Trouk svůj nový dům pojmenoval Mon Repos, což francouzsky znamená „můj odpočinek“. Vila v Českém Těšíně dodnes stojí, byť není oproti honosnému stavu začátku 20. století k poznání. Jedná se o sídlo Policie ČR na nábřeží Míru, jež dnes nese podobu vtisknutou necitlivou přestavbou z 60. let. Trouk zde otevřel malířskou a hudební školu. Místní noviny kladně kvitovaly jeho světoběžné zkušenosti, lehký, francouzský styl kresby a vysokou úroveň maleb. Muzeum Śląska Cieszyńskiego má ve svých sbírkách mimořádně kvalitní Troukův obraz Františka Josefa I. z roku 1913, který se dočkal četných reprodukcí.

Velký úspěch Trouk slavil se svou houslovou školou. Zájem o ni byl značný a tisk často skloňoval vysokou úroveň koncertů Troukových žáků.

Senzací bylo vystoupení šestiletého žáka Maxe Rostala (1906–1991), jehož veliké nadání Trouk dobře rozpoznal a rozvíjel. Max Rostal pak v roce 1913 vystoupil ve Vídni před samotným císařem a třebaže v Těšíně žil jen jako dítě, proslavil se později ve světě hudby jako „těšínský Paganini“.

Houstnouce napětí na Těšínsku po roce 1918 Trouk špatně snášel. Jako vážený občan, plynule hovořící francouzsky, byl intenzivně v kontaktu se členy dohodových delegací, které se snažily těšínskou situaci řešit. Francouzský hrabě Manneville, předseda Mezinárodní plebiscitní komise, dokonce načas pobýval jako nájemník přímo ve vile Troukových. Když došlo k rozdělení Těšínska, opouští Henri Trouk v roce 1920 město a nakonec i Evropu a přesídluje do USA, kde v roce 1934 umírá.

Henri Adell Trouk je osobností, která je v dějinách Těšínska ztělesněním ducha tzv. Krásné epochy Evropy těsně před první světovou válkou. To, že žil a tvořil nejen ve Vídni, Paříži a dalších evropských metropolích, ale i v Těšíně, svědčí o kosmopolitní atmosféře města přelomu století. Symbolické je, že když tato éra končí, Trouk, jako člověk starých časů, město opouští. Příznačný je i osud jeho díla na Těšínsku. Kromě zmiňovaného portrétu císaře je tu dochováno jen pár drobnějších obrazů. Část svých maleb daroval, spolu se svou obsáhlou sbírkou starožitností, městu Český Těšín pro založení městského muzea. Tato sbírka ovšem vzala za své během okupace v době druhé světové války. Nakonec i vila Mon Repos, jež byla načas srdcem umění v Těšíně, je k nepoznání proměněná. Naštěstí alespoň vzpomínka na těšínského Pařížana v posledních letech znovu ožívá.

Vila Mon Repos v dobách největší slávy, výřez z pohlednice r. 1902, dnes sídlo Policie ČR na nábřeží Míru

ALOIS KAUFMANN

Starosta a autor kroniky
města Těšína

Panorama města Těšín z r.1650 od Matthäuse Meriana
z díla „Topographiae Bohemiae, Moraviae et Silesiae“

Alois Kaufmann patřil k předním představitelům veřejného života v Těšíně. Narodil se 3. října 1773 ve Vidnavě. Vystudoval těšínské jezuitské gymnázium, kde patřil k jeho učitelům Leopold Jan Šeršník. Poté odešel do Prahy na právnickou fakultu. Po krátkém působení v Novém Jičíně ve funkci kriminálního rady se vrátil roku 1804 zpět do Těšína a zaujímal místo úředníka a právního rady na těšínské radnici. S touto institucí byl spjat až do konce svého života. V roce 1814 se stal purkmistrem a tento úřad zastával až do své smrti v roce 1847.

Již od svého nástupu na úřednické místo v městské správě se Kaufmann zajímal o historii Těšína i celého knížectví. Trpělivě shromažďoval a pořádal listiny, knihy i aktový materiál, z nichž mnohé byly, jak sám v kronice později napsal, ve velmi chatrném stavu. Právě tyto písemnosti se staly základem pro jeho pozdější kronikářské dílo. Využil samozřejmě i rozsáhlé vědomosti ze svého působení ve správě města. Právě v těch částech kroniky, které pojednávají o období působení autora ve veřejném životě, však musíme počítat s větší mírou určitého subjektivního zkreslení popisovaných událostí. Na druhé straně jsou tyto oddíly kroniky současně velkým přínosem pro poznání všedního života ve městě.

Ve svém díle se Alois Kaufmann snažil zachytit historii města Těšína od roku 810, tedy od legendárního založení města, až do roku 1822. Právě Kaufmann se významně zasloužil o rozšíření legendy o založení Těšína, kterou dnes obecně známe jako Legendu o třech bratrech. To on ji poprvé popsal na stránkách své kroniky. A byl to rovněž on, kdo ji poprvé veřejně prezentoval, a to rovnou samotnému císaři Františkovi I. Rakouskému během jeho návštěvy města v roce 1817. Středem jeho kronikářského zájmu se staly otázky, týkající se samotného města.

Zabýval se jeho ekonomickým vývojem, sledoval otázky řemeslné výroby, mílového a várečného práva i konfliktů komory, města a šlechty o právo vařit pivo. Zajímal se o sociální, náboženské a kulturní otázky. Neopomněl v této souvislosti připomenout ani založení muzea a knihovny a vyzdvihnout život a dílo svého učitele Leopolda Jana Šeršníka, ale i dalších osobností, spojených s Těšínem.

Podrobně popsal zábavy a veselice či založení střeleckého spolku, zajímaly ho ale také názory obyvatel na významné události. Zvláště cenná je ale kronika proto, že její autor zaznamenal také nejednu z méně významných událostí (např. výměnu dřevěné kašny za kamennou) či informoval o živelných katastrofách a meteorologických anomáliích.

Kronika města Těšína Aloise Kaufmanna (Gedenkbuch der Stadt Teschen) se do současnosti zachovala v několika vyhotoveních. Všechny jsou psány německy a jsou dochovány v rukopisech v archivech a muzeích v České a Polské republice.

Ze zeměpisného hlediska „nejvýše“ byla uložena jedna z verzí kroniky objevená v srpnu 1984 v kopuli při opravě radniční věže v Těšíně. Rukopis byl vložen do věže v roce 1845 a největší podíl na tom měl samotný autor, v této době stále ještě purkmistr města. Zatím poslední v pořadí objevů jednotlivých verzí Kroniky města Těšína je rukopis nalezený roku 2007 neočekávaně v Moravském zemském archivu v Brně.

Otázkou zůstává, zda je poslední – nepřeborné množství archivních materiálů uložených v odborných paměťových institucích v České a Polské republice, ale třeba i v Německu či Rakousku může obsahovat další opisy tohoto velkého díla nejdéle působícího těšínského purkmistra Aloise Kaufmanna.